

TÝŽDENNÍK ŠARIŠ – PRED 90 ROKMI ZAČALO V PREŠOVE VYCHÁDZAŤ REGIONÁLNE PERIODIKUM¹

Peter KOVAL

Vznik Československej republiky (ČSR) mal veľký vplyv na zvýšenie produkcie periodík na Slovensku. V medzivojnovom období tu vychádzalo až 1 754 novín a časopisov (z nich asi 1 000 bolo písaných po slovensky). Práve dobová tlač preto patrí medzi najzaujímavejšie pramene pri komplexnom historickom výskume, zvlášť keď ide aj o tie najvzdialenejšie, resp. periférne regióny prvej ČSR. Regionálne noviny na východnom Slovensku, vychádzajúce v tomto období, boli určené širokému spektru čitateľov, podávali rôzne informácie podľa svojho charakteru a často boli využívané aj na presadzovanie rôznych ideologických postojov. Aj keď viaceré noviny o sebe tvrdili, že sú apolitickými, nestrannými v spomínanom období v ČSR, pre ktorú bol charakteristický vysoký počet strán, to bolo takmer nemožné. Aj nezávislú tlač v podstate ovládali určité politické zoskupenia, presadzujúce svoje vlastné zábery. Preto aj pri analýzach ich obsahu je potrebné položiť dôraz na historickú kritiku, mať na pamäti ciele a zameranie jednotlivých periodík.

V rokoch 1930 – 1938 vychádzal v Prešove týždenník *Šariš* s podtitulom *Nepolitický týždenník pre spoločenský, kultúrny a hospodársky život* plniaci úlohu koordinátora regionálnych činností na Šariši. Noviny mali ambíciu ako nestranný, nepolitický týždenník podávať presné a pravdivé správy o živote v Šariši a prostredníctvom svojich aktivít sa snažiť o zvýšenie úrovne obyvateľov. Noviny chceli „zvelebovať náš kraj aj národne, posmeľovať a posilňovať ducha národného vo vlažných srdciach, budiť lásku a úctu k našej ľubozvučnej materčine“.

Šariš začal vychádzať 4. januára 1930 v periodicite raz za týždeň (najprv v sobotu, od roku 1936 každý piatok). Mal v úmysle osloviť hlavne čitateľov z okresov bývalej Šarišskej župy (prešovského, sabinovského, bardejovského, stropkovského a giraltovského). Vydavateľom bol Okresný osvetový zbor v Prešove a od roku 1932 Národohospodársky zbor pre Šariš v Prešove. Hlavný charakter novín sa výrazne nemenil, len po zmene vydavateľa sa položil dôraz aj na otázky národného hospodárstva. Komentáre z tejto oblasti boli dokonca fundovanejšie a nadobudli koncipovanejší charakter.

Periodikum si počas celého obdobia svojho vychádzania udržalo, čo do obsahu a štruktúry, vysokú úroveň, mohlo tak v tomto zmysle konkurovať aj novinám celoslovenského či celoštátneho významu. Prvá strana novín bola vždy venovaná aktuálnym udalostiam z regiónu, poväčšine išlo o správy z národohospodárskych zborov, čo bolo samozrejme ovplyvnené charakterom novín, resp. vydavateľom. No priestor dostávali aj významné postavy politického či kultúrno-spoločenského diania (regionálneho aj celorepublikového pôsobenia) a ich profily písané pri príležitosti ich životného jubilea alebo ako spomienka v prípade úmrtia. K pravidelným rubrikám patrili stĺpčky s udalosťami Z domova a Zo sveta. Udalosti z oblasti školstva

1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-15-0036 *Východné Slovensko v 19. a 20. storočí vo vzťahu centra a periférie*.

komentovala rubrika Školský obzor, krátke informácie z jednotlivých spoločensko-kultúrnych aktivít sa čitatelia dozvedeli aj z Chýrnika, Besednice, Umenia a divadla, Športu a turistiky, Rôznych zvestí a i. Pomerne dostatok priestoru dostali v novinách komentáre, informujúce a hodnotiace udalosti kultúrneho, spoločenského či hospodárskeho rázu, odohrávajúce sa v regióne. Pravidelný priestor bol vyčlenený rovnako pripomínaniu si rozličných sviatkov, výročí regionálneho, ale aj celoštátneho charakteru. Nájdeme v nich tiež informácie z cirkevného života, kde primeraný priestor dostali všetky cirkvi pôsobiace v šarišskom regióne. Hospodárske zameranie novín vystihovala rubrika Národohospodársky zbor s informáciami o aktivitách jednotlivých národohospodárskych inštitúcií v šarišskom regióne. V prvých troch ročníkoch Šariša dominovala tematika školstva, kultúry a osvetu. Po roku 1932 sa viac do popredia dostávali národohospodárske otázky. No pravidelný priestor bol venovaný tiež rôznym vlastivedným témam, zvlášť však regionálnej histórii.

Redakciu týždenníka Šariš tvorili počas celých deviatich ročníkov vychádzania prevažne osobnosti zo školského prostredia. Išlo o riaditeľov gymnázií a meštianskych škôl (napr. Alexander Chrappa, Stanislav Treybal, Alojz Král, Ján Krížek), učiteľov-profesorov z týchto škôl (Henrich Egert, Jaroslav Knob, Alex Križka, Jozef Rehuš, Ervin Lazar, Ludovít Wintner, Július Žilka a i.), školských správcov (Izidor Schwartz, Vojtech Čisárik, Ján Kolárčik, Rudolf Stopek, Július Varga a i.) či školských inšpektorov (Ludovít Hrnčiar, Bartolomej Krpelec). Rovnako v nej pracovali právnici (Jozef Jakubek, Rudolf Lieskovský, Jozef Šolc, Ján Tarbajovský a i.), starosta mesta Prešov Alexej Duchoň a ďalšie postavy z radov slovenskej inteligencie, v tom čase pôsobiacej v šarišskom regióne.

Koniec regionálneho periodika predznamenal celková radikalizácia spoločnosti na konci 30. rokov 20. storočia. Opätovná zmena vydavateľa v októbri 1938 a politické zmeny na konci tohto roku spôsobili pokles záujmu o noviny. Obsahovo sa noviny zamerali prakticky výsostne len na udalosti súvisiace s vyhlásením autonómie Slovenska, vymenovaním novej vlády, návštevami slovenských vládnych predstaviteľov v Prešove a okolí, manifestáciou na podporu slovenskosti a pod. Zmenu obsahovej orientácie týždenníka Šariš po októbri 1938 dokazuje aj skutočnosť, že kým dovtedy sa slovenské národné cítenie, slovenský národ prezentoval vždy v zhode s bratským českým národom a v úplnej spokojnosti, v spoločnom pôsobení v jednom štátnom zväzku, čo dokazovali mnohé články venované oslavám 28. októbra 1918, po októbri 1938 sa už redaktori zameriavali len na význam 30. októbra 1918 – dátumu prijatia Martinskej deklarácie.

Posledné číslo týždenníka Šariš vyšlo 24. decembra 1938. Vydávanie časopisu bolo zastavené hlavne z dôvodu poklesu záujmu spolupracovníkov, ako aj odberateľov. Redakcia sa so svojimi čitateľmi rozlúčila priateľsky, aby aj naďalej pretrvávala potreba a ochota kultúrne i hospodársky zveľaďovať šarišský kraj, o čo sa aspoň v tej prvej rovine týždenník za deväť rokov svojej existencie usiloval.

Týždenník Šariš sa za deväť rokov svojho jestvovania snažil dodržať program a ciele, ktoré si stanovil vo svojom prvom čísle. O tom, že ich priebežne plnil a bol dobrým časopisom, svedčí aj dĺžka jeho existencie a počet odberateľov. Šariš bol jediným regionálnym periodikom svojho druhu v šarišskom regióne v 30. rokoch 20. storočia. Svojím obsahom zameraným na osvetu či vlastivedu plnil funkciu širitela slovenského kultúrneho, ale hlavne národného povedomia na geografickej periférii ČSR.

Použitá literatúra

- DŽUJKO Ján. 28. október 1918 – medzník vo vývoji slovenského novinárstva (Slovenská tlač vychádzajúca v Prešove). In *Annales historici Presovienses* 9. Ed. Martin Pekár. Prešov : Universum, 2010, s. 199 – 214.
- DŽUJKO Ján. Prehľad po slovensky písaných novín a časopisov vychádzajúcich v Prešove v rokoch 1918 – 1938. In *Z minulosti a súčasnosti knižnej kultúry Prešova*. Ed. Marcela Domenová. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2007, s. 62 – 88.
- HUDEČKOVÁ Viera. Týždenník Šariš a kultúrno-osvetová práca v rovnomennom regióne v 30. rokoch 20. storočia. In *Ročenka Katedry dejín FHPV 2003*. Ed. Martin Pekár. Prešov : Universum, 2003, s. 106 – 113.
- KOVAL, Peter. Kultúrno-osvetový a vlastivedný charakter regionálneho týždenníka Šariš (1930 – 1938). In *Regionální vlastivědná periodika a jejich místo v historiografii : (Vlašim 24. – 25. listopadu 2011)*. Vlašim : Muzeum Podblanicka, 2012, s. 249 – 264.
- Šariš. *Nepolitický týždenník pre spoločenský, kultúrny a hospodársky život 1930 – 1938*.